

Minnesanteckningar – Libris utvecklingsråd

2024-06-03

Mötesdatum och tid: 2024-06-03, 9.00–12.00

Plats: Zoom

Närvarande: Stefan Andersson (Uppsala universitet), Sara Kjellberg (Malmö universitet), Daniel Forsman (Stockholms stadsbibliotek), Karin Albinsson (Myndigheten för tillgängliga medier (MTM)), Olof Berge Kleber (biblioteken i Borås), Linda Vidlund (Sveriges lantbruksuniversitet), Carina Bergman (Vitterhetsakademiens bibliotek Riksentikvarieämbetet), Oskar Laurin (Kungliga biblioteket (KB)), Miriam Björkhem (KB), Tuija Drake (KB), David Södergren Medin (KB), Johanna Berglind (KB) och Andreas Mace (KB, deltog under punkt 3)

Anmält förhinder/Ej närvarande: Liliane Thunell (Borlänge stadsbibliotek)

§ 1. Libris Beta, demonstration och diskussion

Den nuvarande söktjänsten, Libris webbsök, lanserades redan 2007 och är i slutet av sin livscykel och KB har inlett utvecklingen av en ny söktjänst. 2022 gjordes en målgruppsanalys och en teknisk nulägesrapport. Under 2023 gjordes en förstudie inför arbetet med en prototyp som byggdes på Libris XL. Arbetet har pågått sedan dess och i maj lanserades en betaversion av tjänsten.

Syftet är att ersätta dagens webbsök med en modern, användarvänlig söktjänst som bygger på länkad data och som uppfyller dagens krav på säkerhet och tillgänglighet. Skiftet till länkade data från MARC21-formatet gör även att arbetet med metadata och katalogisering kommer att kunna effektiviseras på sikt.

I den första betaversion som släpptes 29 juni är det möjligt att söka i fritext samt att utesluta e-plikt och förhandsposter. Idag använder tjänsten testdata och inte produktionsdata från Libris. Detta för att möjliggöra snabbare iterationer utifrån inkomna synpunkter. Arbetet med söktjänsten pågår kontinuerligt. Nästkommande förbättringar är mer avancerad sökfunktionalitet, förbättrad relevans i sökträffar och implementering av mer detaljerad information som exempelvis lånestatus.

KB arbetar även med en förenklad kategorisering. I och med att den nya tjänsten kommer att innebära en realtidsuppdatering av data mellan Libris katalogisering och

söktjänsten behöver många begrepp som används förenklas och normaliseras. Begrepp kommer att ändras och förenklas så att det inte krävs katalogiseringskompetens för att förstå dem.

Tuija gör en demonstration av betaversionen.

Den grafiska formen är ännu inte fastställd. KB har även tagit fram frågor och svar om tjänsten som vi fyller på allteftersom synpunkter och frågor kommer in. Det finns ett formulär som användas för att få in synpunkter, länk till detta finns på startsidan. Det finns även en enkel hjälpsida med information på engelska.

Rådet: Ser fint ut, ett stort arbete med bra exempel på funktionaliteter som kan utvecklas. Det väcker frågor exempelvis om gränssnitt och syftet för olika användare och olika bibliotek. Det är alltid svårt och ett kommunikativt problem att kommunicera ut vad Libris är och för vem.

Är det för allt och alla så kan produkten lätt bli för ingen. Det är komplicerat med e-plikt för slutanvändare då produkten inte blir bättre än dess underliggande data. Det syns exempelvis vid gruppering av verksmanifestationer och utgåvor. Vid relevansranking syns inte alltid den senaste utgåvan först. Det finns ett problem med datakvalitén.

Hur ser det ut med ambitionen att lämna MARC21, vad finns det för tidsperspektiv? Länkad data till fullo kommer att kräva en del från KB för att biblioteken ska nå en end-point och gå över till Libris-arkitektur för länkad data. Bibliotekens behov med exemplarinformation kopplad till de lokala cirkulationssystemen behövs för att de ska börja använda Libris som discoverysystem.

KB: Arbetet med den nya söktjänsten kommer att följa Utvecklingsrådet i minst ett och ett halvt år framåt i tiden och då kommer vi att dyka in i flera av de teman som rådet tagit upp.

Rådet: Bra att e-plikten inte är med från början, vi vinner på att få mer ordning för en högre användning för slutanvändare. En fundering är kring begreppen som medverkande/författare, den filtreringen är inte helt naturlig för de flesta, hur har KB tänkt kring detta?

KB: Det handlar om den rådata som ligger till grunden och skapar de begrepp som vi måste arbeta med. Det är svårt med just begreppet författare eftersom det inte inkluderar alla, t.ex. översättare och illustratörer.

Rådet: Det känns som ett nytt skede, modigt av KB, lite kittlande med tanken på ett framtida gemensamt bibliotekssystem. Finns det olika sätt att identifiera sig som bibliotekarie eller som slutanvändare?

KB: Nu har vi riktat oss mot bibliotekarier, då vi vill få med dem i utvecklingen, vi utgår från dem men har inte med någon sådan formulering i våra frågor utan efterfrågar helt enkelt synpunkter från alla de som prövar på tjänsten. Nu har vi bara gått ut med nyheten om söktjänsten som nyhet från KB och via söklister. I ett senare skede kommer vi att gå ut bredare med information om tjänsten t.ex. på webbsöks start sida.

Rådet: Sidan är snygg, men om man jämför med den gamla webbsök, som var långt före sin tid vilket betydde mycket för biblioteken så känns det inte lika visionärt. Nu försöker man komma tillbaka och nå upp till nivåer som redan finns. Sidan skiljer sig inte så mycket från hur en bibliotekskatalog ser ut på ett folkbibliotek. Man har helt enkelt mycket att komma ikapp. Har svårt att se ett scenario där bibliotek använder Libris som discoverysystem.

KB: Denna första beta har inte fokus på att ligga i framkant, men grundbygget ska gå att vidareutveckla, ingen kommer att bli ”blown-away”, men det finns en poäng med att släppa i denna form då vi kan ha pedagogiska diskussioner med användare och jobba framåt. Sidan kommer att upplevas som en vanlig webbtjänst men ha ett helt annat underbygge.

Rådet: Smart att göra en öppen beta så att användare kan komma in med åsikter. När kommer mer avancerade sökfunktioner?

KB: Vi kommer att arbeta med dem nu efter första lanseringen, förhoppningsvis under sommaren, vi kommer att hålla er uppdaterade när vi släpper nästa version av betan.

En annan sak som inte berör slutanvändare är att API:erna ska byggas om. Idag sitter de ihop med webbsök. Det kommer att bli intressant på en biblioteksnivå och det blir en utmaning att integrera med olika system.

Rådet: Det är lite svårt att säga så mycket innan man använt tjänsten men det ser enkelt och bra ut, lätt att lämna synpunkter. Vad innebär det att betan använder QA-miljön och varför gör man så?

KB: Vi kommer att använda QA-miljön (Quality Assurance) i den första delen av betans livscykel, vi kommer att börja gå mot skarpt data, men nu är fokus på att få ut

något som kan testas och där det är lätt att göra iterationer beroende på de synpunkter som kommer in.

§ 2. Kompetensförsörjningsplan - katalogisering

KB: Under tidigare möten har vi diskuterat kompetensförsörjning kring katalogisering på en nationell nivå, på detta möte vill vi arbeta vidare med denna fråga. Vem borde arbeta med denna fråga och vad kan en eventuell kompetensförsörjningsplan innehålla? Något vi tidigare pratat om är kompetenskluster, skulle det kunna vara en möjlighet?

Rådet: Utifrån KB:s uppdrag som samordnande myndighet kring biblioteksfrågor, utbildningsarrangör och systemförvaltare så känner man till problem kopplat till katalogisering och vilka utmaningar och problem som finns idag och vilka konsekvenser som detta får för katalogisering. Utifrån ett systemförvaltande perspektiv känner man till vilka konsekvenser det får att inte ha god utbildningsförsörjning.

Med dessa kunskaper så borde KB kunna ”pin-pointa” några saker, t.ex. presentera statistik över vilka bibliotek som katalogiserar mest, kanske använda en grupp av bibliotek att ha dialog med kring kompetensförsörjning. Fokusera på den stora bulken som katalogiserar samt specialisterna så får övriga bibliotek rätta in sig i ledet.

Det är väldigt välkommet att formulera vad vi behöver och skapa en bild av vad som finns idag. Som vi märker är efterfrågan väldigt olika. Den kanske största skillnaden finns mellan basen och specialistkatalogiseringen. Kanske går det att tillsätta en arbetsgrupp och fånga upp de som arbetar med mer avancerad katalogisering, exempelvis Uppsala UB och koppla ihop dem med BoI-utbildningarna? Ifall det går att få till ett samtal mellan BoI-utbildningarna tillsammans med KB och de tunga katalogiseringsinsatserna vore det ett jättebra sätt att komma vidare med en plan.

Målgruppen är de som arbetar med katalogiseringen inom kollektivet, det är en utmaning att förvalta alla dessa dataformer, kanske kan de bibliotek som arbetar med KB:s ansvarsområden kopplas till kompetensen hos de som arbetar med katalogisering.

Bra med en inventering kring vad det behövs för system, kanske går det att koppla ihop detta framåt med utbildningarna. Det är viktigt att komma ihåg att de som folkbiblioteken får mest kompetensutbildning av är regionerna, så det är bra att koppla in dem i diskussionen kring postförsörjning och vilka som gör vad hellre än att diskutera detta direkt med folkbiblioteken. Givet att alla får chansen till en rimlig utbildning skulle det kanske gå att krävställa hur mycket ett bibliotek ska leverera efter folkmängd.

Det vore bra om KB kunde se till att en sådan kompetensförsörjningsplan kom till, men bra att ta in kompetens från gruppmedlemmar av de mest berörda parterna.

KB borde se över åtagandet av att vara med i Libris, att som idag låta alla vara med i princip utan åtagande är inte bra vare sig för samkatalogen eller för biblioteken, det är inte bra att det är kravlöst. Vi behöver ställa krav på behörighet och att det sedan påverkar kompetensförsörjningsaktiviteter. Det behövs struktur för utbildning och erfarenhetsutbyte, KB bör lägga resurser för att facilitera, definitivt för de med sårintressen och de som katalogiserar mycket.

KB: Håller med, ändrar vi på avtalen ändrar vi det tidigare Libris-antagandet att alla bidrar på samma villkor, vilket i sig är orimligt med tanke på bibliotekens olika förutsättningar. Kring både kompetensförsörjning och postförsörjning går det att få till tydligare avtal och överenskommelser. Vi får inte glömma att det inte är säkert att de som katalogiserar mycket idag kommer att göra det även imorgon. Att synliggöra hur det ser ut kan bli bra och välkommet, men det kan också vara en obekväm sanning.

Avtalens utformning är något som diskuterats internt på KB, det behövs ett avtal för alla, eller kanske enklare användarvillkor för alla. Avtalen skulle kunna se olika ut. Det gör att det idag är svårt att veta vad vi kan ställa för krav när det ser så olika ut.

Rådet: Bra om användningsvillkoren innehöll en struktur för skrivrättigheter och systemarkitektur. Om alla kan skriva över data överallt utan kontroll hamnar vi i den sitsen som vi är i idag, vilket leder till låg datakvalité och sämre tjänster.

Att göra förändringar handlar mycket om hur de kommuniceras ut, att de blir mottagna på ett bra sätt, alla kommer inte att gilla denna förändring. Det behövs nog en plan för att öka medvetenhet över situationen. Gör en förändring stegvis och kommunicera ut information om förändringen flera gånger innan den genomförs. Ha en medvetenhet om att många bibliotekariärer lägger stor kraft, energi och stolthet i sitt katalogiseringsarbete. Detta är något som KB bör vara aktsam och ödmjuk inför.

Det vore positivt att kommunicera ut statistik kring katalogisering så att arbetsledande chefer vet hur det ser ut, troligtvis överskattar många chefer hur stort bidraget till samkatalogiserandet är från det egna biblioteket.

KB: Den statistik som tagits fram handlar om primärkatalogisering och har delats med arbetsgruppen för katalogisering och andra forum så som vid utbildningar. KB behöver ta fram bredare statistik och även kommunicera kring det arbete som görs med att uppdatera poster.

Rådet: Katalogisatörerna själva är starka intressenter för att fortsätta arbeta som man gör idag, det kan stå i kontrast till arbetsledare.

Det är även ett problem att katalogisatörer på mindre bibliotek inte vågar göra uppdateringar. Det låter klokt att sätta upp avtal som också garanterar att vi ska nå

kvalité i Libris, men det måste också finnas utbildningsinsatser för mindre kommuner som idag förlitar sig på större kommuners arbete, som i sin tur lever på det arbetet som Stockholm gör idag.

KB: Det är speciellt med specialbiblioteken, de har stora behov men små resurser, medan deras bidrag behövs. När det gäller osäkra folkbibliotek kanske vi kan höja tröskeln. Om vi höjer trösklarna kan vi ställa högre krav och anpassa utbildningarna.

Rådet: Om man tittar på de som sitter på pengarna så bör man nog förklara varför de ska göra arbetet i Kungliga bibliotekets system, fokus för ett universitetsbibliotek är att få in posterna i sina egna system. KB behöver vara tydliga varför man vill ha detta arbetsflöde.

KB: Viktigt att göra dessa saker parallellt, att både se över avtal samtidigt som man gör en kompetensplan, det blir pedagogiskt bättre. Kompetensförsörjningsbiten är viktig men att kunna förmedla och komma överens om hur vi ändrar avtalen är den stora frågan. Men även att matcha kompetenser och få igång en diskussion om vem som vill vara aktiva parter i Librisbygget.

Rådet: En kompetensförsörjningsplan kan ses som ett verktyg och det är viktigt att formulera de problem och utmaningar vi ser, men inte göra det för komplicerat. Vi kan spalta upp de problem vi ser och våra tankar kring hur vi kan lösa dessa på kort och lång sikt utan att fastna i en diskussion om hur det ska göras mer komplext. Börja med problemen, datakvalitet, ägande och kontrollen över datat. Det är viktigt med kontrollen över redigering och att tänka kring frågor om dataintegritet och kvalitet.

KB: Under hösten påbörjar KB ett arbete med att göra ett utkast på de problem vi ser och lösningar på detta. Vi stämmer av detta arbete med rådet under antingen nästa möte eller mötet efter det.

§ 3. Infopunkter från KB

- **Librisdag 6 november 2024**

Årets Librisdag äger rum den 6 november på Clarion hotell Skanstull, det kommer att finnas möjlighet att delta både på plats och på distans. Dagen kommer både att innehålla föreläsningar och workshops/frågestunder. Sara Kjellberg kommer att vara moderator. Några av de föreläsningar som kommer att hållas handlar om KB:s arbete med länkade data nu, bakåt i tiden och framåt, om Libris nya söktjänst, AI i biblioteksvärlden samt några kortare presentationer från Libriskollektivet. Information om dagen med anmälningsslänk kommer att skickas ut under midsommarveckan.

- **Grundutbildning i Libris och katalogisering hösten 2024**

Under hösten kommer det att vara fjärde gången som KB ordnar distansutbildning med ungefär samma upplägg. Utbildningen kommer att ske under vecka 46, 47 och 48.

- **E-pliktsposter i Libris**

Diskussionen kring e-plikt liknar lätt en kinesisk ask, var hakar detta in i Libris och vad ska Libris vara, ska Libris innehålla bibliotekens hela bestånd och räknas e-pliktsposter som en del i KB:s bestånd?

En arbetsgrupp finns som kontinuerligt stämmer av med KB. Än så länge finns inte så mycket konkret att presentera, men det är KB:s ambition är att ha med ett utkast att presentera på nästa möte med utvecklingsrådet. De som deltar i arbetsgruppen är några lärosätesbibliotek (Malmö, Umeå och Linköping). Att kunna filtrera bort e-pliktsmaterial i den nya söktjänsten kommer att förenkla mycket, men det får ses som en parallell diskussion.

Rådet: KB borde kunna göra en insats genom att bereda detta och få till en diskussion om e-plikten. Kanske kunde detta vara ett avskilt flöde separerat från Libris?

- **Nytt nätverk för bibliotekssystemleverantörer (Andreas Mace, KB)**

KB har startat ett nätverk för bibliotekssystemleverantörer, detta för att få en bättre kommunikation med de leverantörer som finns på den svenska marknaden, för att kunna kommunicera gemensamt med dem, informera och ha ett utbyte.

Rådet: Bra initiativ, det vore intressant att veta vilka som deltar från leverantörsidan, vika roller som premieras när de skickar sina representanter.

KB: Deltagarna på det första mötet hade lite olika roller. Två deltagare per leverantör få delta. Huvudpunkten på det första mötet var leverans av länkade data från Libris. Frågor från rådet kan skickas med till nätverksmöten och tvärtom.

- **Införandet av ett nytt bibliotekssystem på KB (Andreas Mace, KB)**

KB ska införa FOLIO som nytt bibliotekssystem och en Discovery-lösning baserad på Vufind som slutanvändargränssnitt. Båda är lösningar med öppen källkod.

KB har sedan 1999 använt sig av tjänsten Aleph för den lokala katalogen Regina, och "bäst före datumet" har sedan länge gått ut. Det är svårt att upprätthålla kompetens och det skapar begränsningar för personal och arbetsprocesser. Ett byte har varit på tal länge och KB har letat efter alternativ.

Viktiga krav har varit att systemet ska kunna driftas lokalt, det får inte vara en molntjänst, utan ska kunna fungera med personuppgiftshantering (offentlig- och sekretesslagstiftning). Systemet ska kunna hantera länkade data och inte vara byggt på MARC21 och utvecklingen får inte gå emot övrig utveckling på KB. Systemet måste också klara en mängd integrationer mot andra system som KB använder sig av.

Rådet: Bra om KB kan driva på utvecklingen hur biblioteken arbetar med nya arbetsflöden. Chalmers ville göra detta redan för sju år sedan men systemen är redo för detta i högre grad idag. Många bibliotek har idag svårigheter med att de inte får ha molntjänster men har inte möjlighet att drifta själva. Bra om KB kan hitta en modell för hur det kan fungera.

Idag finns det flera modeller för leverans och export av länkade data från Libris. KB arbetar för att hitta metoder för detta och jobbar med FOLIO som ett test-case i hur man kan hantera och jobba med data i det lokala systemet. Detta kan tydliggöra vad som ligger hos Libris och vad som handlar om det lokala bibliotekssystemet. Men vi vill inte låsa det vid ett system och det är därför som KB för en dialog med flera olika leverantörer kring länkad data.

Målsättningen är att utnyttja potentialen med länkad data och förflytta oss från MARC21 så att vi slipper konvertera data. Detta för det lokala bibliotekssystemet närmare Libris och det blir ett tydligare flöde av metadata mellan systemen, vilket bör ta bort hinder och dubbelarbete och skapa en praktisk process för våra flöden.

Planering har pågått under våren och tester och utvärdering ska ske under sommaren 2024. Framåt får vi se i vilka sammanhang dessa frågor blir relevanta att ta upp. Utvecklingsrådet kommer att involveras i olika grad.

- Tuija avslutar mötet med att berätta att KB anordnar ett öppet informationsmöte den 17 juni om den nya söktjänsten för Libris.
- Höstens möten: Planen är att ha två möten under hösten, förmodligen i september och november. Under nästa vecka skickas mötesanteckningar och länk till doodle eller liknande för mötesbokning.

Vid protokollet: David Södergren Medin

Justeras av: Oskar Laurin